

Jezična je neuređenost akata pridonijela da je Hrvatski sabor 19. lipnja 2015. donio Jedinstvena metodološko-nomotehnička pravila za izradu akata. U čl. 36. stoji:

„(1) Strani izrazi (tuđice) mogu se koristiti jedino ako u hrvatskom jeziku za takve izraze nema hrvatske riječi koja bi odgovarala smislu, značenju i sadržaju strane riječi (tuđice).

(2) Strani izrazi (tuđice) kada se koriste u propisu stavljaju se u zagradama iza izraza istog značenja na hrvatskom jeziku.

(3) Odredbe stavka 1. i 2. ovoga članka odnosi se i na izraze na latinskom jeziku.

(4) Upotreba riječi u izričaju žargona, neadekvatnih i nepotrebnih stručnih izraza nije dopuštena, a ako je njihova upotreba neizbježna, treba ih definirati u odredbi o značenju izraza u uvodnim odnosno osnovnim odredbama.“ (Narodne novine, br. 74/2015)

Jezično uređivanje zakonskih i drugih tekstova koje priprema Vlada i koji prolaze saborski postupak ključna je sastavnica u postupku njihove izradbe. Tekstovi moraju biti pisani jasno i jednostavno, leksički jednoznačno i zrcaliti visoku stilsku i sintaktičku dotjeranost. Nakon usvajanja i objave u Narodnim novinama postaju javnim dobrom i ogledom izgrađenosti hrvatskoga jezika kao modernoga komunikacijskoga sredstva. To su zahtjevi na koje se može odgovoriti samo dobro organiziranim lektorskim radom. Zbog toga valja pri Vladi Republike Hrvatske što žurnije utemeljiti ured za lektoriranje pri kojem bi djelovalo strukovno jezično tijelo koje bi se brinulo o jezičnoj uređenosti zakonskih i srodnih tekstova te vodilo jedinstvenu nazivoslovnu bazu podataka u obliku pojmovnika.

SPISI VIJEĆA ZA NORMU HRVATSKOGA JEZIKA, I.

Zagreb, 20. lipnja 1994.

Predmet: Prijedlog za imenovanje člana u Vijeće za hrvatski jezik

Na prijedlog predsjednika saborskoga Odbora za naobrazbu, znanost, kulturu i šport dr. Nedjeljka Mihanovića osnovan je inicijativni skup za osnivanje Vijeća za hrvatski jezik pri Saboru RH. Na svojem sastanku od 17. lipnja o.g. skup je razmotrio osnovne probleme hrvatskoga jezika i zaključio da je takvo tijelo potrebno. Zadatak bi mu bio:

- da vodi jezičnu politiku u Hrvatskoj
- da daje državnim ustanovama prijedloge za organizaciju stručnoga rada s područja hrvatskoga jezika i savjete o njegovoj upotrebi

- da daje jezične savjete lektorskoj službi pri Vladi i Saboru kako bi zakoni bili u skladu s normama hrvatskoga književnoga jezika
- da pripremi zakon o hrvatskome književnome jeziku ukoliko se pokaže potreba za takvim zakonom
- da razmatra ostalu jezičnu problematiku koja se postavlja pred Vijeće.

U Vijeću će biti zastupane relevantne ustanove i društva s područja hrvatskoga jezika pa bi ono imalo oko 20 članova. Zbog velikoga broja Vijeće bi se sastajalo rjeđe jer bi razmatralo samo načelne probleme, a one probleme koji se mogu riješiti jednoznačno, rješavao bi uži odbor od šest članova.

Da bi se Vijeće moglo osnovati, molimo vašu ustanovu da predloži jednoga svojega člana za člana Vijeća. Dužnost bi svakoga člana bila da redovito dolazi na sastanke i aktivno sudjeluje u radu Vijeća. Član bi bio imenovan po pravnoj proceduri koja se primjenjuje na takve ustanove u Saboru. Bilo bi korisno kad biste u posebnom dopisu iznijeli svoje mišljenje o radu toga Vijeća.

Članovima izvan Zagreba bili bi plaćeni putni troškovi. Bile bi plaćane i ekspertize rađene za potrebe Vijeća.

Svoje odgovore izvolite poslati po mogućnosti do 5. srpnja o.g. na adresu: Sabor RH, Odbor za naobrazbu, znanost, kulturu i šport, Trg sv. Marka 6, Zagreb.

S poštovanjem!

(Dr. Stjepan Babić)

Zagreb, 24. 3. 1998.

Poštovane kolegice! Poštovani kolega

Na sjednici Vijeća za jezikoslovlje i hrvatski jezik pri Ministarstvu znanosti i tehnologije održane 16. ožujka o. g. izabrani ste za člana Vijeća za normu hrvatskoga jezika.

U pripremanju prve sjednice molim Vas da tajništvu Instituta priopćite koji Vam je dan u tjednu najpovoljniji za sjednice i koji sat u danu. Može se predvidjeti da pojedine sjednice ne bi trebale trajati više od dva sata.

Ujedno molim da javite adresu na koju želite da Vam se dostavlja pošta, telefon. Za početak rada šaljem Vam nacrt Pravilnika da ga razmotrite kako bismo ga mogli prihvatiti na prvoj sjednici i dalje po njemu posloovati.

Za početak rada mogu se predvidjeti ove teme:

1. Pisanje dvoglasnika ie.
2. Pisanje d, t u oblicima imenica na -dak, -tak, -dac, -tac.
3. Upotreba je iza tzv. pokrivenog r.
4. Je li potreban zakon o hrvatskom jeziku, a ako da, onda kakav?
5. Preporuka za normu za dativ i lokativ zamjениčke sklonidbe.

S poštovanjem

Stj. Babić

Vijeće za normu hrvatskoga jezika

Vijeća za jezikoslovlje i hrvatski jezik u Ministarstvu znanosti i tehnologije osnovalo je 16. 3. 1998. Vijeće za normu hrvatskoga jezika.

Članovi:

1. Dr. Stjepan Babić, predsjednik
2. Dr. Dalibor Brozović, Leksikografski zavod, Frankopanska 26, Zagreb
3. Dr. Sanda Ham, Europska avenija 12, Osijek
4. Dr. Miro Kačić, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
5. Dr. Radoslav Katičić, Slavisches Institut, Liebingasse 5, Wien
6. Tomislav Ladan, Leksikografski zavod, Frankopanska 26, Zagreb
7. Dr. Mladen Machiedo, Filozofski fakultet, I. Lučića 5, Zagreb
8. Dr. Mile Mamić, Filozofski fakultet, Zadar
9. Dr. Milan Moguš, HAZU
10. Dr. Marko Samardžija, Filozofski fakultet, Zagreb
11. Dr. Stjepko Težak, Šubićeva 27, Zagreb
12. Dr. Stojan Vrljić, Filozofski fakultet, Mostar

Prijedlog Pravilnika Vijeća za normu hrvatskoga jezika

Radi promicanja jezične kulture u Republici Hrvatskoj Vijeće za jezikoslovlje i hrvatski jezik pri Ministarstvu znanosti i tehnologije 16. ožujka ove godine osnovalo je Vijeće za normu hrvatskoga jezika s ovim članovima:

dr. Dalibor Brozović, dr. Sanda Ham, dr. Miro Kačić, dr. Radoslav Katičić, književnik Tomislav Ladan, dr. Mladen Machiedo, dr. Mile Mamić, dr. Milan Moguš,

dr. Marko Samardžija, dr. Stjepko Težak, dr. Stojan Vrljić i dr. Stjepan Babić kao predsjednik.

Pri imenovanju vodila se briga da budu zastupane različite kulturne i znanstvene ustanove, a posebice: Razred za filološke znanosti HAZU, Katedre za suvremeni hrvatski književni jezik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Ministarstvo prosvjete i športa, Društvo hrvatskih književnika, Leksikografski zavod M. Krležje. Vijeće je x. travnja 1998. održalo ustrojbenu sjednicu i donijelo ovaj

Pravilnik

I. Opće odredbe

Članak 1.

Vijeće za normu hrvatskog jezika ima svoje sjedište u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Strossmayerov trg 2.

Članak 2.

Pečat Vijeća ima ovalni oblik s hrvatskim grbom u sredini i natpisom u gornjem dijelu Vijeće za normu hrvatskoga jezika, a u donjem Zagreb.

Članak 3.

Rad Vijeća je javan.

II. Svrha Vijeća

Članak 4.

Svrha je Vijeća opća briga za hrvatski književni jezik, njegovanje hrvatskoga književnoga jezika, čuvanje njegova duha i nastojanje oko pravilne upotrebe na svim područjima njegove upotrebe.

Radi toga Vijeće ima ove zadatke:

- a) da u jezičnome planiranju odlučuje o jezičnima dvojbama koje se ne mogu riješiti samo znanstvenim postupcima, dakle o dogovornome dijelu jezične normativistike
- b) da bude savjetodavno tijelo državnim ustanovama za jezične potrebe kako bi jezik na državnoj razini bio u skladu s naravi i zakonitostima hrvatskoga književnoga jezika; posebno to vrijedi za Ministarstvo prosvjete i športa u vezi s odobravanjem jezičnih priručnika za škole
- c) da se brine za prvenstvene zadatke s područja suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika
- d) da potiče određene ustanove za izdavanje potrebnih knjiga, priručnika i časopisa za hrvatski jezik
- e) da potiče djelatnost, sastanke i predavanja o jezičnoj problematici
- e) da potiče djelatnosti za afirmaciju hrvatskoga jezika u svjetskoj znanosti i kulturi

- f) da potiče javna glasila, izdavače i slična poduzeća da nastoje oko jezične pravilnosti svojih emisija i izdanja
- g) da svima zainteresiranima bude na usluzi u jezičnim dvojbama, a posebno da daje odgovore na jezična pitanja koji se ne mogu naći u jezičnim priručnicima
- h) da se bavi i ostalom jezičnom problematikom koja se postavi pred Vijeće.
- i) ukratko, da bude mjerodavno tijelo u jezičnoj normativistici
- j) da se brine za pravilan jezik na svima javnim natpisima i u javnim glasilima.

III. Ustroj i rad Vijeća

Članak 5.

Vijeće ima predsjednika, potpredsjednika i strukovnoga tajnika.

Članak 6.

Zadatak je Vijeća da djeluje kako bi se što uspješnije ostvarila svrha Vijeća. U tome smislu ono donosi odluke od općega značenja jezične politike, načelne odluke o jezičnoj problematici, u prvome redu one za koje je potrebna dogovorna odluka.

Vijeće osim toga raspravlja i donosi odluke o predmetima što ih stavlja na dnevni red predsjednik ili četvrtina članova Vijeća.

Na dnevni red može se staviti i predmet na zahtjev svakoga člana ako to prihvati Vijeće.

Vijeće donosi pravilnik i njegove promjene.

Raspravlja o radu Instituta s područja suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika i donosi određene preporuke.

Članak 7.

Vijeće se sastaje po potrebi, a najmanje četiri puta na godinu.

Vijeće saziva predsjednik deset dana prije dana određenoga za sjednicu s naznakom dnevnoga reda.

Predsjednik je dužan sazvati Vijeće na zahtjev jedne trećine članstva.

Članak 8.

Rad sjednice je pravovaljan ako je na sjednici nazočna dvotrećinska većina.

Vijeće raspravlja o pitanjima koja se ne mogu razriješiti jednoznačno znanstvenim i stručnim postupcima ili u struci postoji veliko neslaganje, a rješenje je važno za jezičnu kulturu.

Pojedina je pitanja potrebno tako raspraviti da se može donijeti jednoglasna odluka.

Ako se ne može postići jednoglasnost, odluka se donosi većinom glasova svih članova Vijeća.

Ako se glasovi podijele, glasuje se ponovno ako tko iznese kakav nov razlog, inače se ostavlja za iduću sjednicu.

Ako je predmet osobito hitan, a glasovi su podijeljeni, prevladava ona polovica u kojoj je predsjednik.

Glasuje se javno.

Članak 9.

Sjednicama Vijeća mogu biti nazočni i drugi stručnjaci, sudjelovati u raspravi, ali bez prava glasa.

Članak 10.

Odluka je Vijeća pravovaljana kad je potpiše predsjednik.

Prije objavljivanja odluke, predsjednik treba nastojati da sazna mišljenje i ne-nazočnih članova.

Ako ju predsjednik ne potpiše, tada ju stavlja na dnevni red iduće sjednice Vijeća. Ako je ista odluka donesena i po drugi put, onda ju je predsjednik dužan potpisati ili podnijeti ostavku na mjesto predsjednika.

Članak 11.

Vijeće će se u svom radu voditi smjernicama iznesenim u radu Radoslava Katičića Načela standarnosti hrvatskoga jezika (Jezik, XLIII., Zagreb, 1996., str. 175. – 182.)

Članak 12.

Vijeće o svome radu obavještava javnost, a po potrebi izdaje i svoje glasilo, brošure i knjige.

IV. Predsjednik, potpredsjednik, tajnik

Članak 13.

Predsjednik saziva sjednice Vijeća, predsjedava sjednicama, zastupa Vijeće prema Ministarstvu znanosti i javnosti, potpisuje odluke, naredžbe, račune.

Ako je predsjednik spriječen, zastupa ga potpredsjednik.

Članak 14.

Administrativne poslove Vijeća obavlja tajnik Vijeća i stručne službe Instituta. Tajnik Vijeća obavlja i one poslove koje mu povjeri predsjednik.

V. Prava i dužnosti članova

Članak 15.

Član je dužan prisustvovati sjednicama osim spriječenosti potpuno opravdanim razlozima.

Članak 16.

Ako član s kojih razloga napusti Vijeće, predsjednik će zamoliti Vijeće za jezikoslovlje i hrvatski jezik da imenuje novoga člana s preporukom da bude iz ustanove koja je relevantna za rad Vijeća za normu hrvatskoga jezika.

Članak 17.

Članovi Vijeća izvan Zagreba imaju pravo na podmirenje putnih troškova i dnevnica, a članovi iz Zagreba samo na dnevnice.

Članak 18.

Vijeće ima svoje sjedište u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje zato da bi članovi Instituta koji se bave problematikom hrvatskoga književnoga jezika mogli biti aktivni suradnici u radu Vijeća.

Članak 19.

Članovi Instituta obrađuju pojedine teme izradom za potrebe Vijeća.

Odgovaraju na pitanja svih zainteresiranih koja se postavljaju ili bi se mogla postaviti Vijeću iz područja hrvatskoga književnog jezika.

Na ona pitanja na koja se može dati jednoznačan odgovor, odgovaraju odmah, na teža pitanja nakon proučavanja.

Na ona pitanja na koja se ne može dati jednoznačan odgovor ni nakon proučavanja, pitanje dostavljaju Vijeću.

Kopiju pismenoga odgovora dostavlja Vijeću, a o usmenome piše zapisnik s ovim podacima: nadnevak, tko pita, pitanje, odgovor, najkraće obrazloženje. Zapisnik predaje tajniku Vijeća.

VI. Sredstva

Članak 20.

Potrebna novčana sredstva Vijeće dobiva od Ministarstva znanosti i tehnologije, od naplate usluga nedržavnim ustanovama, dobrovoljnih prinosa, potpora i od dobitaka od nakladničke djelatnosti.

Članak 21.

Uratke za potrebe Vijeća izrađuju članovi Vijeća, članovi Instituta, a onih izvan Vijeća i Instituta od kojih Vijeće naruči.

Članak 22.

Izradci se honoriraju po autorskom arku prema težini posla. Članovi Instituta izrađuju u okviru svoga radnoga vremena.

Uradak se može objaviti kao poseban članak.

Dr. Stjepan Babić
predsjednik

Zagreb, 10. travnja 1998.

Poziv

na 1. sastanak Vijeća za normu hrvatskoga jezika koji će se održati 23. travnja u 11 sati u dvorani Ministarstva znanosti i tehnologije, I. kat.

Dnevni red:

1. Primanje Pravilnika.
2. Pisanje dvoglasnika /ie/.
3. Pisanje je/e iza tzv. pokrivenoga r.
4. Pisanje d, t u oblicima imenica na -dak, -tak, -dac, -tac.
5. Prijedlozi problema za iduće sjednice.

Predviđeno je da prva sjednica traje do 14 sati. One točke dnevnoga reda koje se ne bi riješile na ovoj sjednici, ostale bi za iduću.

Ad 1)

Prijedlog Pravilnika ste dobili pa molim da se pripremite za raspravu. Budući da se može dogoditi da tko ne može doći na sjednicu, nema dana u tjednu koji bi odgovarao svima, prije objavljivanja odluke potrebno je da predsjednik sazna mišljenje i člana koji nije bio na sjednici. Ako on iznese bitne prigovore, predsjednik može već donesenu odluku opet staviti na raspravu. Zato je potrebno razmotriti da li i koliko treba čuvati tajnost do objavljivanja odluke.

Ad 2)

Ozbiljno se razmišlja da bi dvoglasnik /ie/ trebalo pisati sa ie. To je pitanje najkontroverznije od svih predviđenih koja stoje pred Vijećem pa je potrebna dobra priprema. Sada je krajnje vrijeme da se to pitanje temeljito razmotri i donese odluka.

Hrvatska tradicija, teorija i dosadašnja praksa pokazuju da bi to pitanje trebalo riješiti na tri načina

- a) u jednim primjerima pisalo bi se samo e: vrije, vremena, privreda, trebati, trezvenjak...
- b) u drugima samo je: vrjedniji, crjepić, strjelica, unaprjeđivati
- c) u trećima moglo bi ostati dvojstvo: strjeljač/streljač

Vijeće bi moglo donijeti samo načelnu odluku, a autori HP izradili bi pravila. (Ja imam popis svih riječi s nekadašnjim jatom, a posebno svih s jatom iza tzv. pokrivenoga r). A moglo bi da Vijeće poslije prihvati i konkretna pravila.

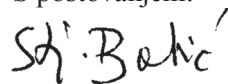
Ad 4)

Teorija i praksa pokazuju da bi to pravilo trebalo biti jednostavno: u oblicima imenica na -dak, -tak, -dac, -tac d, t pišu se i kad se nađu ispred c osim u imenica otac, sudac, svetac.

Problem ostaje pisanje d, c u izvedenicama od tih riječi.

Zbog važnosti ove sjednice, molim Vas da joj svakako budete nazočni. Najpo-
voljnije je da članovi izvan Zagreba dođu na putni nalog i trošak ustanove u kojoj
rade, a Ministarstvo će refundirati troškove.

S poštovanjem!

(Dr. Stjepan Babić)

Prof. dr. Milan Moguš
Zagreb, Derenčinova 18

U Zagrebu, 18. travnja 1998.

Vijeće za normu hrvatskoga jezika
pri Institutu za hrvatski jezik
Zagreb, Strossmayerov trg 2

Budući da zbog službene spriječenosti neću moći prisustvovati sastanku Vijeća
23. o. m., želim ovim putem iznijeti svoje mišljenje o nekim pitanjima o kojima će
se raspravljati.

Moje su primjedbe u vezi s ponuđenim tekstom pravilnika sljedeće:

1. U dopisu gdje su navedeni članovi Vijeća za normu hrvatskoga jezika točno se konstatira da je „Vijeće za jezikoslovlje i hrvatski jezik u Ministarstvu znanosti i tehnologije osnovalo 16. 3. 1996. Vijeće za normu hrvatskoga jezika“. Međutim, u Pravilniku se nigdje ne spominje odnos između tih dvaju vijeća, bolje reći nema riječi u njihovoj suradnji. Na taj način Vijeće-osnivaatelj ne bi imao nikakva kontakta s Vijećem za normu, pa ni mogućnosti za eventualnu sugestiju ili pomoć.
2. U članku 4. Pravilnika nabrajaju se zadatci Vijeća za normu hrvatskoga jezika. U točkama d), e) i e) (dvaput je pogriješkom navedena točka e) navedeni su neki temeljni zadatci Vijeća za jezikoslovlje i hrvatski jezik. Nije jasno želi li se ponuđenim Pravilnikom smanjiti opseg zadataka Vijeća za jezikoslovlje i hrvatski jezik prebacujući ih u nadležnost Vijeća za normu. Ako je tako, onda treba prije donošenja odluke o tome raspraviti s Ministarstvom za znanost i tehnologiju koje je te zadatke povjerilo upravo Vijeću za jezikoslovlje i hrvatski jezik.
3. U članku 6. stoji da Vijeće za normu „raspravlja o radu Instituta s područja suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika i donosi određene preporuke“. Nije jasno što znači „raspravlja o radu Instituta“. Institut za hrvatski jezik ima svoje

Upravno vijeće koje je dužno raspravljati o radu Instituta i o tome podnositi izvještaje Ministarstvu na njegov zahtjev. Želi li se i u tom pogledu smanjiti opseg rada Upravnoga vijeća Instituta i prebaciti određene dužnosti u nadležstvo Vijeća za normu hrvatskoga jezika. Ako je tako, onda bi i to trebalo raspraviti s Ministarstvom znanosti i tehnologije.

4. U članku 8. stoji odredba: „Ako je predmet važan, a glasovi podijeljeni, prevladava ona polovica u kojoj je predsjednik“. Iako mi je poznato da postoji i takav način rada, želim reći da sam ga kao predsjednik Upravnoga vijeća Instituta za hrvatski jezik otklonio, iako je u nacrtu Pravilnika Upravnoga vijeća Instituta bilo tako predviđeno. Zato ne mogu ni u prijedlogu ovoga Pravilnika prihvatiti takav način odlučivanja. Osim toga, ne mislim da je dobro u Vijeću za normu rješavati stvari nadglasavanjem, a pogotovu prihvaćati one prijedloge koji ni formalno nemaju većinu glasova.
5. U članku 19. u 3. alineji piše: „Na ona pitanja na koja se može dati jednoznačan odgovor, odgovaraju (članovi Instituta, moja opaska) odmah, na teža pitanja nakon proučavanja“. U razgovornomu jeziku takva formulacija može stajati, ali ne u pravilniku jer nije jasno što su to „teža pitanja“. Na sva se pitanja treba odgovoriti „nakon proučavanja“. Druga je stvar što su mnoga pitanja (pa i najteža) već prethodno mogla biti proučena, pa se odgovor može dati odmah.
6. O sklopu predviđenih tema za početak rada Vijeća za normu izneseno je 5 pitanja. Prva se tri odnose na pravopis. U razrješavanju pravopisnih problema polazim s pragmatičnoga gledišta. Naime, trebalo bi isključiti dublete gdje je god to moguće. Zbog toga lako bih mogao prihvatiti pravopisno pravilo da pisanje *d* i *t* u oblicima imenica na *-dak*, *-tak*, *-dac*, *-tac* bude obvezatno i u višesložnim imenicima, a ne samo, kao do sada, u dvosložnih (osim *otac*, *sudac*, *svetac*). Jednako bih tako, jer je sada to dubleta, bio za stalnu upotrebu *je* iza tzv. pokrivenoga *r*. To znači: dao bih prednost jednomu od rješenja koje već postoji u 4. izdanju Hrvatskoga pravopisa. Sasvim je druga stvar s pisanjem dvoglasnika *ie*. Takvo pisanje nije propisano u dosadanjim izdanjima Hrvatskoga pravopisa. Uvodili bismo dakle nešto novo. Iako znam stručne razloge zbog kojih se problem pisanja dvoglasnika *ie* postavlja kao dobro pravopisno rješenje, znamo i to da je takvo rješenje opterećeno političkim razlozima vezanim za prošlost. Iz oba bih se razloga suzdržao od prihvaćanja takva rješenja.
7. Nije dobro što se zakon o hrvatskome jeziku u javnosti obično povezuje s (vladinim ili saborskim) uredom za jezik. Te dvije stvari treba odvojiti. Vijeće za jezikoslovlje i hrvatski jezik jednoglasno je odbacilo ideju o uvođenju ureda za jezik. Načelno ne vidim zapreke raspravi o zakonu o hrvatskomu jeziku, ali kakav bi to bio zakon, drugo je pitanje.

M. Kržajić

Uz 3. točku. Zbog jedne polemike obradio sam gotovo potpuno upotrebu glasova *e/je* iza *r* kad ispred njega dolazi koji zatvornik (suglasnik), a za Vijeće evo nešto skraćene verzije. Potpuna će izaći u Jeziku, 1/46.

S. B.

Većina Hrvata nisu izvorno jekavci, a još manje ijekavci, nego su kao štokavci većinom ikavci, a u maloj mjeri (i)jekavci i ekavci s različitim osobinama kad su kajkavci i čakavci pa su se hrvatski preporoditelji kolebali treba li prihvatiti ikavski, ekavski ili (i)jekavski izgovor. Da bi u prvo vrijeme otklonili odluku, iz taktičkih su razloga uveli pisanje rogatoga *ě* da bi svatko mogao čitati po svome, ali su ipak težili da to bude jekavski izgovor. To su učinili zbog dubrovačke književne jekavštine jer je dubrovačka književnost u to doba imala velik ugled. A dubrovačka je književnost imala na mjestu nekadašnjega jata u kratkim slogovima *je*, pa i iza *r* bez obzira bio ispred njega otvornik ili zatvornik, imala je čak i *mrjeza*, *srjeća*, *vrjeća* da ostalo i ne spominjem. Dovoljno je čitati Marina Držića da se to zna. Neću ovdje ulaziti u svu tu problematiku, pogotovu ne s dijalekatnoga gledišta, a ni s povijesnoga prije iliraca, reći ću samo da se u književnome jeziku stvorila određena praksa koja nije bila jedinstvena, u jednim se takvim riječima *j* iz *je* gubi, a u drugima ne gubi. Da bi bilo sve jasno, moram reći da imamo tri kategorije s takvim *r*. U jednoj *r* dolazi na početku riječi ili je ispred njega otvornik, npr. *rječnik*, *rječica*, *korjenčić*, *proturječiti*, nazovimo tu pojavu nepokriveno *r*. U drugoj ispred *r* doduše dolazi koji zatvornik, ali je ispred *r* morfemska granica, kao u riječima *odrješnica*, *odrješenje*, *razrješnica*, nazovimo to polupokriveno *r*. U trećih takve granice nema, kao u riječima *grjehota*, *grješan*, *pogrješka*, *strjelica*, *unaprjeđivati*, nazovimo to pokriveno *r*. Još je nešto izazivalo zabunu. Dok se nije razlikovala sinkronija od dijakronije ni književni jezik od dijalekta, zabunu su izazivali i primjeri kao *repa*, *rezati*, *breza*, *mreža*, *sresti*, *sreća*, *vreća*. To bi bila četvrta kategorija. Te kategorije djelovale su na različitost gubljenja *j*, ali ta razlika dugo nije bila uočena pa su odatle dolazile i neke nejasnoće. Može se reći da danas problema s riječima u trima kategorijama gotovo da i nema. Problem je danas samo s pokrivenim *r*. Kao stručni problem nastao je to onda kad se počelo o njemu govoriti u jezikoslovnim djelima. Prvi put, koliko znam, spominje se u Bečkome književnome dogovoru, zapravo u prilogu uz taj dogovor. Naime u Bečkome književnome dogovoru piše ovo:

„Jednoglasice smo priznali, da je najpravije i najbolje primiti južno narječje, da bude književno. (...) Po tom smo se složili, da se na onijem mjestima, gdje su po ovome narječju dva sloga (syllaba), piše *ije*, a gdje je jedan slog, ondje da se piše *je* ili *e* ili *i*, kako gdje treba, n. p. *bijelo*, *bjelina*, *mreža*, *donio*. A da bi svak lakše mogao saznati, gdje su po ovome narječju dva sloga, gdje li je jedan i gdje treba pisati *je*,

gdje li *e*, gdje li *i*, zamolili smo svi ostali g. Vuka Stef. Karadžića, da bi napisao o tome glavna pravila, koja su dolje priložena.“

U pravilima o južnome narječju Karadžić je, govoreći o zamjeni u kratkome slogu, napisao ovo: „Poslije *r* izgovara se u ovom događaju kao *e*, n. p. *pred*, *preko*, *pretopiti*, *sreća*, *vreća*, *ždrebeta*, *jastrebovi*, i t. d. Istina da sam ja u Tršiću još u djetinjstvu slušao *rječit*, *grješnik*, *grješnica*, ali u Dubrovniku i u Crnoj gori govori se *grešnik*, *grešnica*, i t. d.“

Koliko tu ima nepreciznosti, netočnosti, vidi se po tome što miješa riječi svih četiriju kategorija, ne misli valjda da se u južnome narječju govori ili da treba govoriti *rečit* kad već u svome rječniku dobro razlikuje dijalekatnu upotrebu *rečit* i *rječit*. Što kaže da se u Dubrovniku govori *grešnik* i *grešnica*, to je ili neupućenost ili svjesno iskrivljavanje podataka jer je sigurno imao u rukama Stullijevo Rječosložje pa je tamo mogao naći obilje podataka za *grje-*. Iz Karadžićevih se riječi vidi da on nastoji da u takvim slučajevima prevlada *e*. No ostavimo njega i njegovo gledište, iako ono neće poslije biti bez utjecaja na hrvatsku normu i hrvatsku praksu, i pogledajmo hrvatske priručnike.

Najprije valja napomenuti da to pravilo nije moglo naći svoga odraza u djelima gdje se upotrebljavalo rogato *ě*, npr. 1850. u Pravopisu jezika ilirskoga Josipa Parataša. Koliko mi je poznato, prvi je taj problem dao u pravilu Vinko Pacel 1864. g. U poglavlju Pravila o dvoglasu *ě* kaže da se kratak *ě* zamjenjuje sa *je*, ali iza *r* ako je ispred njega još koji suglasnik, gubi *j*.

Marcel Kušar ide Pacelovim stopama jer u knjizi Nauka o pravopisu jezika hrvackoga ili srpskoga ima poglavlje Zamjena staroslavenskom *ě* u kojem izričito kaže da samoglasnik *ě* zamjenjuje starinsko *ě* iza *r* ako je slog kratak. Ne spominje pokriveno i nepokriveno *r*, većina mu je primjera s pokrivenim ili polupokrivenim *r*, nema primjera tipa *rječit*, *rječnik*, ali ima „pogorelac, pogorelca, pogorelišće, ogorelišće, ogoretina“ (str. 34. i 35.). Ipak na str. 41. ima *pogrješka*, što ne će biti tiskarska pogrješka.

To gledište nije naišlo na odjek u Hrvatskome pravopisu Ivana Broza iako je Kušarov pravopis izašao tri godine prije Brozova, Dubrovnik, 1889., i premda Broz u predgovoru 1. i 2. izdanju kaže da se služio Kušarovim pravopisom dodavši: „pri- znajem, da bez njegove knjige ne bi u koječemu bila moja knjiga onakova kakova jest“. Broz u pravilima ima dio o pisanju kratkoga *je*, ali problem pokrivenoga *r* tu ne spominje. U rječniku ima dvojako, u jednim primjerima ima *je*, a u drugim samo *e*. Tako ima *bezgrješan*, *grjehota*, *grjehovan*, *grjehovati*, *grješan*, *grješić*, *grješnica*, *grješnik*, *krjepak*, *krjepost*, *pogrješka*, *sagrješivati*, *sagrješjenje*, *ukrjepljivati*, ali *bregovit*, *brestov*, *brežuljak*, *crepar*, *crepara*, *crepić*, *crepulja*, *drenić*, *drenov*, *opreka*, *pokrepa*, *pokrepljivati*, *potkrepa*, *potkrepljivati*, *Sremica*, *vremena*, *vremenit*, *vremenski*, *ždread*, *ždreadan*, *ždreadeći*, *ždreadence* ... (navedeno prema 2. izdanju). Razumljivo je što sam u predgovoru upotrebljava *pogrješka* (str. XII.), ali je

zanimljivo da upotrebljava i *potkrjepljivao* (V.), *potkrjepljivati* (IX.) iako u rječniku ima samo *potkrepljivati*. Sigurno je da je na takvu Brozovu odluku djelovalo stanje u Karadžićevu rječniku jer on ima često jedno i drugo, ali često za lik sa *e* kaže da je istočno, a *s je* južno. Ako opet ostavimo Karadžića po strani, ovdje je potrebno naglasiti da i Stulli u Rječosložju često ima dvojako.

Kad je Brozov pravopis preuzeo Boranić, on je u pravila unio pravilo da se iza *r* gubi glas *j*, ali je ostavio i dvojtvo kad je napisao:

„U nekim riječima ostaje *j* iza *r*; na pr. prema *griješ*: *grješnik, pogrješka...*; prema riječ: *rječit, rječnik...*; prema *rijedak*: *rjeđi, prorjeđivati...*; prema *strjeljati*: *strjeljač, nadstrjeljivati*; prema *riješiti*: *rješavati, rješidba...* Koje riječi valja pisati *s j*, koje li bez njega, one su naznačene ostrag u rječniku.“ Tako je ostalo i do posljednjega, šestoga Broz-Boranićeva izdanja iz 1915.

Za Broz-Boranićevim pravopisom poveo se Milovan Gavazzi u Pravopisnome rječniku s pravopisnim pravilima, Zagreb, 1906. i 1921. ima obilje likova tipa *bezgrješan, grjehota, grješan, grješić, grješnica, grješnički, grješnik ...*

Kad je Boranić u kraljevskoj Jugoslaviji sam preuzeo izdavati pravopis, 1921., u Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika potpuno je proveo gubljenje *j* iza pokrivnoga *r*. U pravilima ne spominje primjere s polupokrivenim *r*, ali u rječniku daje i takve primjere bez *j*, *razrešenje, razrešivati, razrešnica, razrešljiv*, osim ako riječi *s j* nisu različite kao *razređivati* prema *razrediti, razrjeđivati* prema *razrijediti*.

I tako je ostalo u svih deset (jedanaest) izdanja njegova pravopisa. Iznimka su bile imenica *ogrjev* i glagoli *modrjeti* i *pomodrjeti* koje su u svim izdanjima imale taj lik osim u 10. izdanju gdje je prva okrenuta u *ogrev*, a glagola *modrjeti* nema, kao ni *pomodrjeti*, ali je uz *pomodriti* dano tumačenje: *prelazno i neprelazno*.

Zašto je Boranić prešao na strogo provođenja likova bez *j*, danas možemo samo nagađati, najvjerojatnije je to učinio pod Maretićevim utjecajem. Maretić u velikoj gramatici u 1. izdanju piše:

„Iza *r* prelazi *e* u *e* u južnom govoru; ali taj zakon nije do kraja izveden.“ I sad navodi i jedne i druge primjere. U 2. je izdanju nešto promijenio, ide više prema opisu, ali je u biti ostalo isto.

U osnovi tako ima i u prvim izdanjima školske gramatike, ali je poslije promijenio svoje gledište pa npr. to pravilo u 7. izdanju glasi:

„U kratkim slogovima iza *r* južni govor mjesto je obično ima *e*. Tako je na pr. *bregovi, vremena, sredina, srednji, uvreda, vredniji*. Samo u nekoliko riječi iza *r* stoji *je*: *gorjeti, rješavati, rješenje, starjeti (ostarjeti), rječica* (t. j. mala rijeka), *rječit, rjeđi, rječnik, starješina*.“ (Str. 43.)

Kao što primjeri pokazuju, Maretić ima *je* samo iza nepokrivenoga *r*, a primjere koje je prije navodio *s je*, više ne spominje. Vjerojatno je imao na umu Karadžićevo pravilo napisano za Bečki književni dogovor. Oboje je vjerojatno utjecalo i na Boranića, a možda i političke prilike u karadorđevićevskoj Jugoslaviji.

U hrvatskome pravopisu F. Cipre, P. Guberine i K. Krstića, koji je odmah na početku NDH napisan, složen i prelomljen, ali nije tiskan zbog Paveličeve odluke o uvođenju korijenskoga pravopisa, daje se pravilo o gubljenju *j*, ali se dodaje: „Ali ni to nije uvijek. Tako se uobičajilo pisati: *pogrješka*, *strjelica* još neki primjeri koje vidi u rječniku.“ (Str. 15., § 66.) U rječniku nalazimo još *bezgrješan*, *bezgrješnost*, *crjepar*, *crjepara*, *crjepić*, *crjepovlje*, *drjemovan*, *grjehota*, *grješan*, *grješnik*, *strjelimice*, *strjelomet*, *strjelovit*, *strjeljač*, *strjeljački*, *strjeljana*, *strjeljivo*, *vrjedniji*, *vrjednoća*, *vrjednosnica*, *vrjednota*, *ždrjebanje*, *ždrjebati*, *ždrjebeći*, *ždrjebica*, *ždrjebčanik*, *ždrjepčić* i dvojako (malo nejasno) jer ima *ždrjebad*: *ždrebad*, *ždrjeban*: *ždrebna*, *ždrjebešce*: *ždrebešceta*.

Korijensko pisanje iz 1942. pravilo izriče tako da *j* dolazi iza nepokrivenoga i polupokrivenoga *r*, a iza pokrivenoga daje dvostruka rješenja: u izvedenica od riječi *brieg*, *briest*, *crievo*, *driem*, *priek*, *triebti*, *vrieme*, *ždriebe* i *ždriebj* se gubi, a ostaje u izvedenica i složenica od *criep*, *grieh*, *striela*, *vriedan*. Razlog za takvu podjelu nije dovoljno jasan, ali se može pretpostaviti težnja da pravilo bude određeno.

U Hrvatskome pravopisu iz 1944. pravilo o ostajanju *j* suženo je samo na izvedenice od riječi *grieh*.

Novosadski je pravopis prihvatio uglavnom Boranićeva pravilo: iza nepokrivenoga i polupokrivenoga *r* dolazi *je*, iza pokrivenoga *e*, pa i *modreti* i *pomodreti*, *ogrev* dopustivši i *ogrjev*. On je otvorio put i daljem prodoru ekavskih likova u jekavskome tekstu dopuštanjem likova *prenos*, *prevoz*, *prelaz*, *prelom*, *prepis*, *preći* i *dr*.

Anić-Silićev pravopis slijedio je uglavnom novosadski pravopis, pa ima i *prelom*, *prenos*, *prevoz*, *preći*, *modreti*, *ogrev* i *ogrjev*.

I u gramatikama je to pitanje prikazivano različito. Već sam spomenuo kako je bilo u Maretićevima, a ovdje bih samo dodao da sličan opis u velikoj Maretićevoj gramatici ima i Blaž Jurišić u *Nacrtu hrvatske slovnice* iz 1944. On daje pravilo da iza suglasnika *r* kratko *ě* daje *e* kao kod ekavaca, zatim kaže:

„To pravilo nije dosljedno provedeno, pa tako ima dosta riječi, u kojima se *ě* iza *r* govori i piše kao *je*.“

Pošto je naveo riječi s nepokrivenim *r*, kaže: „Običnije se govore sa *je* nego sa *e* i ove rieči: *grjehota*; *grjėšan*; *grjėšnica*; *grjėšnik*, *pogrješka*; *korjėnčić*; *strjėlica*, *strjėljač*; *nadstrjėljivati*.“ (Str. 69.)

Kad je tako u pravopisima i gramatikama, onda se tako može očekivati i u rječnicima, već prema naravi rječnika, opredjeljenju pojedinih autora prema njihovu školovanju, jezikoslovnim i političkim pogledima i odnosu prema važećem pravopisu. Kako rječnika ima mnogo, nisam išao provjeravati u većem opsegu, nego samo neke važnije i u osnovnim crtama.

Prvi je jasno AR. On kao povijesni rječnik zbog Dubrovčana mora imati mnogo likova s *krje*, a to provjeravanje i potvrđuje. Ipak se i u njemu daje određena prednost likovima sa *kre*, s obzirom na natuknicu, izbor likova u obrađivačevu tekstu,

navođenjem primjera i sl., ali i u njemu nalazimo obratno, npr. natuknice *Lovrenac*, *oprečnost* i *opreka* upućene na *Lovrjenac*, *oprječnost* i *oprjeka*, a *oprječenje* i *oprječica* i nemaju natuknice bez *j*. A taj je dio obradio T. Maretić.

Zanimljiv je u tome pogledu Hrvatskosrpsko-francuski rječnik J. Dayrea, M. Deanovića i R. Maixnera zato što je drugi autor Dubrovčanin, a ipak nemaju likove sa *krje*. To je zato što su se držali Boranićeva pravopisa, kako i sami kažu u predgovoru. Rječnik MH nema ni spomena likovima s *krje*, a kao dokumentirani rječnik trebao bi, ali on i inače iz ideoloških razloga iskrivljuje stvarnost. Ovdje je dobro spomenuti rječnik danas s pravom cijenjenoga autora, a prilično neovisnoga od vladajućih političkih struja svoga vremena, na kojega u tome pogledu nije mogao utjecati pravopisni priručnik, a to je *Rječnik hrvatsko-talijanski* Dragutina Parčića, treće izdanje iz 1901. Evo što u njemu nalazimo:

bezgrješan, bezgrješnost, brjegovit, v. bregovit, brježnjača, v. briežnjača, brježuljak, v. brežuljak, crjepar, v. crepar, crjepara, v. crepara, crjepovit, v. crepovit, crjevad (maccheroni), drjenik, v. drenik, riječi s grje- upućuje na gre-, krjepak, v. krepak, krepkost, a krepst, v. krjepost, krjepost, modriti, nadstrjeljivati, ogrjev, ogrjeva/o, pomodriti, potrjeba, v. potreba, srješevina, strjelanka, strjelica, streljač, v. strjeljač, strjeljač, strjelomet, v. strelomet, vrjednoća, v. vriednost.

Ovaj bi pregled bio nepotpun kad ne bismo prikazali stanje u jezičnoj praksi, i to ne u najnovijoj, nego u nešto starijoj jer najnovija, nakon dopuštenja likova sa *krje* samo pokazuje da su likovi sa *krje* danas veoma široko prihvaćeni. (Ovdje i dalje izostavljeno je citiranje koje je u izvorniku navedeno.)

Tomo Maretić u svojim djelima ima ih često. Evo samo nekoliko primjera: *pogrješan, pogrješka, pogrješno*.

I. Šarić, sarajevski nadbiskup, u svome prijevodu Sv. pisma ima često *krje*, npr. *grješnik, pogrješka*, a tako i u svome duhovnome priručniku *Kruh naš svagdanji*, Sarajevo, 1932., npr. *bezgrješan, grješnik, grješan, pogrješka, strjelica*.

Ivša Bošnjak Dragovački, slavonski pisac i rođeni ikavac, ima 1940. u Pomlađenim panjevima *najvrjedniji, strjelovito, strjelovit*.

U zborniku novela hrvatskih književnika *Hrvatska književnost XX. stoljeća*, Zagreb, 1942., knj. I. i II., ima obilje potvrda za takve primjere, npr.: *grjehota* D. Šimunović, M. Begović, M. Hanžeković, *grješna* S. Kolar, *grješnik* M. Budak, I. Andrić *pogrješka*, J. Leskovar, M. Cihlar Nehajev, S. Kolar, *sprječavala* M. Bego. Nisam ispitivao koliko je izvorno tako, ali je veoma vjerojatno da jest.

Blaž Jurišić u svome Dnevniku ima *ogrješujemo, pogrješka, sprječava*.

Gracijan Raspudić u svome prijevodu Novoga zavjeta, Zagreb-Sarajevo-Mostar, 1987., ima podosta primjera sa *je*: *crjepove, grješnim, grješnik, grješniku, grješnika, pogrješana*.

Skupio sam i mnoštvo drugih takvih pojedinačnih primjera od kojih kao potvrde abecednim redom navodim samo neke: *bezgrješan, Bezgrješno začće*, Danica kole-

dar, *bezgrješna* Guberina-Krstić, *grjehota* J. Ivakić, Mara Švel-Gamiršek, *grješnik* Dante, Pakao, prev. I. Kršnjavi, K. Šmid, Stopedeset kratkih pripovijesti, Iso Cepelić, Lj. Maraković, *grješan* Glasnik SI, J. Truhelka, J. Ivakić, *grješnica* Mara Švel-Gamiršek, *grješnik*, Glasnik SI, P. Guberina, M. Begović, Iso Cepelić, *krjepak* Kukuljević, Danica, kalendar, *krjepost* M. Begović, *pogrješan* Guberina, *pogrješujemo* Sv. Jeronim, Izb. poslanice, prev. I. Marković, *pogrješka* V. Bukovac, V. Desnica, P. Guberina, S. Ivšić, V. Jagić, S. Ježić, M. Kombol, J. Truhelka, V. Nikolić, A. Radić, Ivan Dobravec Plevnik, Tiskarska pogrješka (naslov drame), *pogrješno* A. Radić, S. Ivšić, *strjelica* Kozarac, Dante, Pakao, prev. I. Kršnjavi, M. Begović, *strjelimice*, J. E. Tomić, *strjelovito* Kozarac, *strjeljač* Iso Cepelić, *uvrjeda*, *uvrieda* Kozarac, V. Nikolić, *vrjedniji* Misli i pravila za život (M. Vidović).

To su sve primjeri različitih pisaca iz različitih krajeva, različita obrazovanja, i to glavninom iz ovoga stoljeća, a prije 2. izdanja našega pravopisa, a ovdje bih mogao dodati da se mnoštvo potvrda sa *krje* može naći i kod bosanskih muslimana kako pokazuje Alija Isaković u Rječniku bosanskoga jezika. Zato u pogovoru ima kratko poglavlje Zamjena staroga glasa i u njemu piše: „Brojni primjeri zamjene jata u bosanskome jeziku pokazuju da – poštujući ijekavski izgovor – treba odustati od (sadašnjega pravopisnog) favoriziranja ekavskih refleksa ovoga glasa i dati prednost oblicima: *ogrjev*, *prijedlog*, *prijevod*, *grješka*, *grjehota*, *sprječavati*, *strjelica*, a ne *ogrev*, *predlog*, *prevod*, *greška*, *grehota*, *sprečavati*, *strelica*, itd.“ Kako su mnogi od tih muslimanskih pisaca ujedno i hrvatski pisci, mogao sam navesti i takve potvrde. (Ovdje se može spomenuti da i bošnjački i crnogorski pravopis imaju dublete kre/krje.)

Važno je napomenuti da bi se takvih primjera našlo i više, iako ih je i ovako mnogo, a nisam ni sve naveo, da lektori nisu haračili po tekstovima hrvatskih pisaca pa među ostalim i preokretali *krje* u *kre*, npr. J. E. Tomić u Meliti piše *strjelica*, *strjelimice*, a u izdanju iz 1994. je *strelica*, *strelimice*. Ivana Brlić-Mažuranić piše *strjelica*, *grjehota*, *grješna*, a to priređivači okreću u *strelica*, *grehota*, *grešna*. S. Kolar u Brezi 1936. ima *grjehota*, str. 194., a u izdanju 1997. piše *grehota* (str. 301). To samo primjera radi, ali ne treba više navoditi jer je gotovo sigurno da bi sustavno istraživanje pokazalo da takvih prekrajanja likova sa *krje* ima znatno više.

Kad smo 1994. u 2. izdanje HP uveli dvojakosti *krje* uz *kre*, nismo dakle uveli nikavu novost jer smo dobro poznavali činjenično stanje i samo dopustili da svoju životnost pokaže nešto što je u naravi hrvatskoga jezika, što je silom potiskivano, ali potpuno potisnuto nikada nije bilo. Prema tome ta je dvostrukost uvedena zato da se hrvatski književni jezik može slobodno razvijati, da spriječimo lektorsko uklanjanje *j* iza pokrivenoga *r* i da slobodna upotreba pokaže koliko će ta pojedinost biti prihvaćena u praksi. Dakle da smo i sami uveli tu dvostrukost, bilo bi potpuno opravdano, a nismo je uveli na svoju ruku. Kad smo priređivali 2. izdanje, postupili smo prema odluci Jezičnoga povjerenstva MH koje je bilo pretežnom većinom za tu

promjenu, petnaestak istaknutih jezikoslovaca od osamnaest. Odobrenje od ustanova od kojih smo zatražili prihvaćanje načela za izradu novoga izdanja nismo doduše dobili, ali to samo zato što je povjerenstvo smatralo da to pravilo treba provesti bez iznimke, dakle i *vrjemena*.

Javljanje tolikih likova sa *krje* unatoč potiskivanju utjecala je težnja za jekavskim obilježjem hrvatskoga jezika pa se može reći da je protežiranje *kre* moglo nastajati i iz težnje da hrvatski književni jezik ima što više zajedničkih osobina sa srpskim iako je to teško dokazati, ali da je i toga bilo, dokaz je novosadski pravopis koji je protežirao likove sa *kre*. Može se slobodno reći da je uz stručne razloge i iz političkih teško prihvatiti likove kao *prenos, prelom, prevoz, preći, ogrev, modreti, pomodreti* pa tih likova nema ni u Hrvatskome pravopisu iz 1971., kad su njegovi autori inače pazili da što manje izazivaju hrvatskim osobinama. Da smo uvođenjem dvostrukosti oslobodili izrazitu jezičnu težnju i značajnu osobinu književnoga izgovora i pisanja, vidi se po velikoj prihvaćenosti u praksi. No to je druga tema.

Nastavit će se u sljedećem broju.

PITANJA I ODGOVORI

SROČNOST S BROJEVIMA DVA, TRI, ČETIRI

Čitateljica iz Zagreba Z. J. pitala nas je što je pravilno: *Promovirana su* 254 studenta. ili *Promovirano je* 254 studenta. – treba li predikat biti u jednini ili u množini. Pitanje se odnosi na sročnost predikata i subjekta ako je subjektu atribut broj *dva, tri* ili *četiri*, ali i na rod glagolskoga pridjeva ako je glagolski predikat tvoren glagolskim pridjevom radnim ili trpnim.

U gramatikama se obično govori, ako se o tom pitanju uopće govori, o sročnosti predikata s brojevima *dva, tri, četiri*. Na taj se način ne kaže izrijekom smatraju li se brojevi subjektima ili samo atributima uz imenicu. Budući da tema ovoga rada nije sintaktička uloga brojeva, na to se pitanje ne će ovdje odgovarati, nego će se opisati sročnost sa svezama u kojima su brojevi *dva, tri, četiri*.

Sveze kao što su *četiri studenta* Radoslav Katičić u Sintaksi hrvatskoga književnog jezika opisuje ovako: „Iznimka su i brojevi *dva, tri, četiri* jer imenica kojoj su oni atributi... stoji u posebnom jednom obliku, koji je za muški i srednji jednak genitivu jednine... imenice stoje u njemu kad im je atribut jedan od gore spomenutih malih brojeva.“ (1986., str. 443.). U Pranjković-Silićevoj se Gramatici hrvatskoga jezika sveze kao što su *četiri studenta* tumače drugačije: „... kad se u službi subjekta nađu vezani spojevi riječi sastavljeni od promjenjivih glavnih brojeva i imenica muškoga ili srednjega roda tipa dva prijatelja, oba grada, tri čovjeka ili četiri sela...“ (2005., str. 298.).

Broj 254 glavni je broj i to složeni broj. Oko naziva se *glavni broj* slažu sve gramatike, međutim nazivi *jednostavni* i *složeni broj* nisu općeprihvaćeni. Gdjegdje su nazivi *jednočlani* i *višečlani broj*. Sa složenim